

Om frånvaron av en politisk dialog

*Olov Fahlander Tekn Dr
Linköping*

Sammanfattning

Den radikala förändring av vår livsstil som krävs för att motverka miljöproblemen måste innebära information på bred front till allmänheten om allvaret i dagens situation. I dagsläget, finns dock nu en växande medvetenhet om klimatproblemet och dess konsekvenser för denna och kommande generationer. Men det finns två jämbördigt överskuggande problem - växthuseffekten och oljeuttömningen, som båda hotar vår framtid. Det förra är mer allmänt känt, medan allmän kunskap om det senare ännu motverkas.

I denna redovisning är avsikten att genom ett par exempel belysa hur kunskapsspridning försvåras. Hur myndighetspersoner av olika anledningar inte "tar tag" i problemet, utan istället lutar till den gamla världsbild, enligt vilken välfärden och därmed resursslöseriet tillåts öka som en slags naturlag.

Detta innebär ett allvarligt politiskt problem: Hos vem ligger ansvaret att förändra våra konsumtionsmönster? Är det politiker på internationell, nationell eller kommunal nivå? Skall arbetet ske genom intressegruppers försorg, eller ske på initiativ av individen själv?

Bakgrund

Detta följande avsnittet kring Agenda21, är hämtat från ett av nio "Energigruppsmeddelanden" i dagboksform, där ambitionen varit att skapa erkännande för oljeuttömningsproblemet, i första hand riktat till politiska företrädare. Genom att skapa opinion var även tanken att vetskapen "som ringar på vattnet" skulle spridas vidare. Genom att informera ansvariga politiker, skulle dessa reagera och styra utvecklingen åt en för Svenskt vidkommande bättre riktning, än den som oljekommisionen definierat. Så skedde inte. Istället märkes en påfallande motvilja mot en förändring, och trots att indicerna var överväldigande, tog man ingen notis eller konsekvens av detta.

Motiven bakom mina ansträngningar har varit dessa:

- Oljan är på väg att ta slut i världen
- Biobränsle erbjuder ingen lösning för transportsektorn
- Oljekommisionens rapport har varit vilseledande
- En samhällsomställning måste snarast inledas

Jag har bearbetat Energimyndigheten STEM, som jag anser har det primära ansvaret i landet. Dessutom KBM, som närmast borde visa intresse och vara observanta. Närmast vände jag mig till tidningar DN, SvD, Correspondenten, Ny teknik och flera TV-programredaktioner. Jag har vänt mig till lokala Civilförsvaret. Även nuvarande regeringens Åsa Thorstensson vid näringsdepartementet har informerats, och ingen av dessa har visat intresse eller fört ärendet vidare.

För att förstå hur en förändring skall vara möjlig, så måste den politiska symbios som finns mellan politiker och väljare förstås, och att den på sikt kan komma att förändras, vilket kan upplevas som mycket obehagligt. Det finns i England idag, extremistpartier på högerkanten

som är beredda att ta över ledningen, den dag den verkliga oljekrisen infinner sig. Bland ett folk i upprorsstämning kan många individer ty sig till de halmstrån som erbjuds, utan att förstå konsekvenserna, med ett resultat som kan bli förödande. Om dagens politiska system inget förmår, och extremistpartierna erbjuder en lösning, vad gör vi då idag för att förbereda oss? Att blunda är nog den vanligaste reaktionen, men är det den mest förnuftiga? De två exempel som följer, är just exempel på just detta att blunda.

Kontoret för Agenda 21

I en tidigare skrift finns beskrivet en inledande korrespondens till Kommunens handläggare i Linköping och hur de reagerat inför peakoil-problemet. En brevväxling skedde som nu har avslutats med ytterligare en tur. För att redovisa deras reaktion vill jag först beskriva vad som ligger bakom initiativet Agenda21. Beskrivningen här är hämtad från boken "Hållbar välfärd" av Tomas Gustavsson.

I Agenda21 betonas att alla samhällsorgan, organisationer och individer har ansvaret att jobba för en hållbar utveckling. För att förverkliga målen betonas det lokala arbetet. Dialogen med medborgare, organisationer och företag syftar till att lära av varann och nå samstämmiga lösningar. Agenda 21 ger därmed möjligheter att stärka medborgar-engagemanget och demokratin.

Arbetet skall vara inriktat på helheten, vara sektorsövergripande och ha ett långsiktigt mål. Miljö, ekonomi och utveckling skall vävas samman och på ett tydligare sätt integreras i olika sektorer och verksamheter. Även de sociala aspekterna och människors levnadsvillkor skall ingå.

Regeringen gav i slutet av 1990-talet kommunerna ett stort antal miljoner för att driva ett arbete mot ett ekologiskt mer hållbart samhälle. Jag håller helt med om att många av de mål man satte upp i Linköping har uppnåtts, helt eller delvis, och att kommunen idag är bättre rustad än 1998 i det avseendet. Men frågan är om de åtgärder man tänker sig verkligen räcker i skenet av att det nu snart blir "skarpt läge"?

Jag har läst igenom den nationella deklARATIONEN från 1998, där två tidshorisonter beskrivs: dels 2005, och dels 2020. Jag uppfattar att vissa mål är rimliga att uppnå (vilket också har skett), medan andra är helt orimliga. Det följande är ett exempel på ett orimligt krav med horisont 2005:

Förbrukningen av fossila motorbränslen ska ha minskat med 20 % jämfört med 1995

Anledningen varför detta är orimligt, är att det är i det närmaste utom kontroll för kommunen att verkställa. Det är istället invånarna i kommunen som i så fall måste påverkas i så hög utsträckning, att en besparing i den storleksordningen uppstår. I den roll kommunen har gentemot invånarna, är förmågan att påverka invånarnas beteende med "målsättningar" och "informationssatsningar" i det närmaste lika med noll. Invånarnas beteende styrs nästan uteslutande av priset. Att tro något annat är naivt. Enstaka aktivisters byte till "miljöbilar" eller taxinäringens växling till biogas, är verkligen bara droppar i det stora havet av oljeförbrukning. Det är lätt att framhålla goda exempel, utan att nämna att 98% gör som man alltid gjort. En oljedroppe i havet gör ingen verklig förändring. Idag upplever vi samtidigt en stark reaktion från motororganisationer mot storleken av den bensinskatt som förekommer. Man säger sig värna om glesbygdsbefolkningen och anser det självklart att vi skall underlätta för medborgarna att bo och arbeta på avsevärt avstånd. Uppenbarligen finns här en konflikt.

Jag har försökt styrka orimligheten i målsättningen ovan och hittat följande utveckling ur SCB's statistik för totala oljeanvändningen för samfärdsel i riket:

år	1999	2000	2001	2002	2003	2004
PetaJoule	303	302	310	322	327	340

Medan minskningsmålet har satts till -20% under 10 år, är alltså för fem av dessa den verkliga ÖKNINGEN +10%, motsvarande +20% på tio år. Finns det någon som tror att kommunen, med sina insatser har lyckats påverka kommuninvånarna i det avseende som man anger i målet? Medan kommunen alltså lyckas påverka exvis taxinäringen till ett annat energibeteende, lyckas man inte alls påverka den stora och allt överskuggande faktorn = allmänhetens förbrukningsmönster. Samtidigt är detta något man alls inte vill tala om, utan beskriver istället de "nonsens-mål" som har uppnåtts. Man silar alltså mygg och sväljer kameler. Det finns ingen analyserande diskussion om vilka de bakomliggande svårigheterna skulle vara.

Korrespondens med Agenda21-kotoret.

I två tidigare brev bad jag om en reaktion på det faktum att brist på olja är på väg att förändra vår vardag, och att det finns all anledning att reagera redan nu. Detta är det tredje brevet.

Från: Olov Fahlander [mailto:wmy962b@tinet.se]

Skickat: den 15 oktober 2006 09:26

Till: Agenda 21 /Madelene Bjernersjö

Ämne: Oljan igen

När jag tittar på det du skrivit till mig nu senast, verkar det som om du fått uppfattningen att det jag talar om är "miljöproblemet". Så är inte fallet. Jag talar istället om problemet att oljan håller på att ta slut i världen som brukar sammanfattas i termen "peakoil". Det är möjligt att du tänker dig att det är samma sak? Så är inte fallet. Det första är ännu så länge en sak vi kan påverka med vårt beteende. Det senare är inte en fråga om fritt val. För att göra det tydligt för dig, vilken situation vi befinner oss i, vill jag att du ser på nedanstående graf, figur 23, enligt <http://www.theoildrum.com/story/2006/10/5/215316/408>. Det är en alldeles färsk genomgång av samtliga oljeproducerande länder i världen, och deras förmåga att leverera olja till omvärlden i dåtid och i framtid. En fråga du bör ställa dig är vad kommer detta att innebära för oss? Är det troligt att vår framtid innebär att jordens länder broderligt delar på det som återstår, eller kan utvecklingen möjligen bli en annan? Jag tycker det är din skyldighet att reagera omedelbart! Det är ingen svårighet att hitta undvikande beteenden hos våra styrande makthavare. Det första steget blir att ställa frågan - "vad skall vi göra?" och vara öppen för att vissa har tänkt längre än andra. Förmodligen kommer alla dessa makthavande personer att stå helt handfallna när verkningarna av den oundvikliga framtiden visar oss vad det innebär.

Figur 23, som jag tidigare refererade till fanns med "i klartext" för att kommunens handläggare skulle förstå allvaret i det som sägs. Istället för att inse att det måste föranleda åtgärder, får jag efter ungefär en vecka följande brev:

TEMP-kontoret och Agenda 21 har tagit del av dina mail och som vi har förstått det så gäller ditt engagemang inte klimatproblematiken utan energibrist. Som jag tidigare har nämnt till dig så arbetar Agenda 21 utifrån kommunledningens beställningar. Det vill säga information till kommuninvånare om hållbar utveckling, Agenda 21s informationssatsningar riktar sig främst till samhällsmedborgare som inte har den sakkunskap som du har i tex oljefrågan utan informationen är på ett mer allmänt plan där enskilda individer får information som kan ändra deras vardagliga beteende för ett mer hållbart samhälle. Linköpings kommun verkar för att fasa ut fossilbränslet genom en rad åtgärder, fjärrvärme, fjärrkyla och biogas, dessa åtgärder grundas dels på miljöskäl men också för att minska oljeberoendet med tanke på oljekommissionen under Göran Perssons styre.

TEMPs uppdrag från politikerna är att få linköpingborna att minska utsläppen av växthusgaser. TEMP (Transport, Energi, Miljö Projekt) ingår i Linköpings kommuns klimatinvestringsprogram och är ett samarbete mellan Linköpings kommun, Tekniska Verken, Östgöta Trafiken och Vägverket region Sydöst. Genom bl a föreläsningar, kampanjer och andra utåtriktade aktiviteter försöker vi öka medvetenheten hos kommuninvånarna för klimatfrågan och ändra beteendet till ett mer klimatsnålt vardagsliv.

De frågeställningar och funderingar som du har är intressanta och vi delar delvis din oro men varken TEMP eller Agenda 21 är rätt forum för denna problematik som oljefrågan innebär. Vi beklagar att du upplever att vare sig energimyndigheten eller krisberedskapsmyndigheten har bemött din oro på ett önkvärt sätt, men det är dessa myndigheter som har befogenheter att agera i dessa frågor. En viktig tanke att komma ihåg vid spridning av information är att information som kan skapa panik och maktlöshet hos samhällsmedborgare skall användas varligt, politiker och myndigheter är väl medvetna om detta och försöker att skapa en balans mellan information och möjliga lösningar.

Vi tackar för ditt engagemang och den information som du delgett oss och hoppas att du kan få svar hos energimyndigheten och krisberedskapsmyndigheten, då vi inte kan hjälpa dig att driva denna fråga vidare.

Mvh Åke Ståhlspets och Madelene Bjernersjö

I det svar jag fått ligger några väsentliga undertoner:

- Åke och Madelene menar att de kan inget göra eftersom de arbetar på beställning och följer stiftade lagar. Att tänka självständigt ingår inte i deras uppdrag. För min egen del kan jag säga att det ingår inte i mitt uppdrag att skriva dessa rader. Jag gör det av egen självbevaringsdrift. Har dom ingen sådan?
- De antyder att panik kan utbryta om jag inte dämpar min röst. Indirekt innebär det att de erkänner att ämnet har en sådan sprängkraft. Vore det jag säger inte sant, fanns det naturligtvis inget att frukta.
- Man underkänner allmänhetens förmåga att själva bedöma saker och ting i en öppen debatt. Deras roll tycks vara att förse medborgarna med "rätt" information, så att inte panik utbryter. Är detta KGB?
- I sista stycket förklarar de att de inte är intresserade av en dialog med mig. Diskussionen är slut! Trots att de erkänt att det finns ett problem, vill de inte diskutera saken vidare, trots att det är just precis vad som står i direktiven för Agenda21. Läs detta ännu en gång, och jämför med Åke och Madelenes inställning till mig och min diskussion!

Kontakt med Krisberedskapsmyndigheten KBM

Från: Olov Fahlander

Skickat: den 20 december 2006 19:43

Till: Lars.hedstrom@krisberedskapsmyndigheten.se; Limmergård, Robert

Ämne: KBM's nya rapport

I den av KBM just publicerade riskrapporten 2006 för Svenskt vidkommande, finns inte med ett ord nämnt konsekvenserna för oss alla av det faktum att oljan i världen kommer att sina. Att så kommer att ske är höjt över allt tvivel.

Situationen är mycket akut: Se bifogade rapport - en internationellt mycket djuplodande undersökning av världens totala exportförmåga har helt nyligen (oktober 2006) fastlagt att vi JUST NU befinner oss på "oil peak" och att från dagens läge kommer exportförmågan hos världens oljeproducerande länder att avta. Är detta inget som vi i Sverige behöver bry oss om?

Konsekvenserna för Svenskt vidkommande kommer obönhörligen att ge sig till känna, men KBM tycks vara omedvetna om saken.

Visserligen nämns ordet "Energiförsörjning" på sidan 24 i KBM's rapport, men då bara som en notis i anslutning till Klimatproblemet, i termer av att "förhållandena kan komma att ändras" och det saknas alla antydningar om att oljan kan börja sina. I mina ögon är detta högst vilseledande och inget annat än mörkläggning av den verkliga situationen.

Oljeförsörjningsproblemet är ett problem i samma dignitet som Klimatproblemet - men till skillnad från det senare, helt okänt bland allmänheten. Förmodligen kan konsekvenserna av en åtstramning i oljeförsörjningen bli mångdubbelt mer allvarliga än klimatproblemet. Utan energi stannar Sverige och världen!

Varför undrlåter KBM i rapporten att sätta fingret på denna svaga punkt??? Jag har tidigare i en stort antal brev, riktat till bl.a. KBM (Robert Limmergård) och STEM (Urban Bergström), försökt få upp myndigheternas ögon för den mycket dramatiska utveckling vi står inför. Reaktionen har i det närmaste helt uteblivit. Läget bland dessa myndighetspersoner i Sverige, kan inte karaktäriseras som något annat än Förnekelse. Men att reagera genom att sticka huvudet i sanden, är som bekant inte en inställning som kan göra oss mindre sårbara för konsekvenserna.

Vi behöver till att börja med erkänna problemet, för att sedan kunna gå vidare med en adekvat analys av de konsekvenser som väntar! Medvetenheten om oljeuttömningsproblemet, finns och har funnits bland ett stort antal privatpersoner i Sverige och i världen i övrigt. Men så länge som Myndigheterna vägrar erkänna verkligheten som den ser ut, gör förnekelsen oss bara ännu mer sårbara, den dag krisen inte längre kan undvikas eller döljas för allmänheten. Den dagen är uppenbarligen inte långt borta.

Olov Fahlander Tekn Dr
Linköping

Från: Limmergård, Robert <Robert.Limmergard@kbm-sema.se>
Datum: torsdag 21 dec 2006 07.06.51 GMT+01:00
Till: "Olov Fahlander" <wmy962b@tninet.se>,
<Lars.hedstrom@krisberedskapsmyndigheten.se>
Ämne: SV: KBM's nya rapport

Hej Olov,

Roligt att du tagit del av KBM:s Hot- och riskrapport. Beklagar samtidigt att du känner dig besviken på att vi inte lyfter fram den oljekris du utmålar. Frågorna du väcker om Sveriges beroende av olja är intressanta och är väl värda att beakta för ansvariga myndigheter, det är därför som jag tacksamt tagit del av den information du skickat. Låt mig samtidigt förklara varför du inte finner mer att läsa i KBM:s Hot- och riskrapport.

KBM:s roll och våra uppgifter handlar primärt om att stärka samhällets förmåga att hantera akuta kriser samt att tillsammans med andra aktörer minska sårbarheten i samhället för just akuta kriser. Den sårbarhet som du lyfter fram ligger inte inom detta ansvar, utan rör en risk på längre sikt som gradvis ökar. Oljeberoendet handlar egentligen om hur vårt energisystem bör utformas. En oljekris är samtidigt en frågeställning som styrs av politiska avvägningar med stöd från ansvariga myndigheter för energiförsörjningsfrågor, i det här fallet Energimyndigheten.

Krisberedskapsmyndigheten kan därför inte anses ha något sammanhållande ansvar för att vidta åtgärder för att minska oljeberoendet. Vi har dock ett ansvar att förbereda samhället för de kriser och katastrofer som - hastigt uppkomma - kan bli följden av dylika beroenden. Ett område som vi arbetar med är samhällskritiska beroenden; beroende där verksamheten snabbt och varaktigt drabbas av kraftig funktionsnedsättning vid bortfall/störning i levererande verksamhet. Sårbarheten med bortfall av leveranser av drivmedel/olja är möjligen någonting som där kan vara intressant.

Om Energimyndigheten bedömer att oljeberoendet visar på en sårbarhet i samhället är det också de som i sin risk- och sårbarhetsanalys ska ta upp detta och redovisa för Regeringskansliet och Krisberedskapsmyndigheten.

Varmt välkommen att återkomma vid frågor eller funderingar!
Med hälsning om en trevlig jul,
Robert

Tolkning:

Utifrån vad som sägs här, anser sig KBM alltså inte ha någon uppgift att i förväg skydda samhället. Som framgår av svaret, anser de sig enbart ha ansvar i redan uppkomna katastrofer. Man anser sig inte ha någon förebyggande roll, ens när det gäller att nämna hotet om en kommande oljebrist eller dess möjliga konsekvenser för samhället.

Varför refererar KBM överhuvud taget till några hot (t.ex. pandemi) om KBM's uppgift inte är att motverka eller förbereda landet innan farorna blir verklighet? Vilken är anledningen till att man inte säger något alls om oljan? Vilket berättigande har då KBM som statlig myndighet? Jag anser att detta är ett exempel på tjänstefel där man medvetet undanhåller fakta.

På vilket sätt har oljeuttömningsproblemet en särställning jämfört med exvis pandemier, terrorhot, kärnkraftsolyckor i vår närhet och liknande?

Många frågade sig efter Estonia-katastrofen och Tsunamin, hur Sverige i framtiden skulle bättre kunna möta framtida katastrofer. Oavsett om det ligger politiska direktiv bakom, eller en ovilja till eget ansvarstagande, så förefaller det egendomligt att vi har en myndighet KBM som anses INTE ha till uppgift att bevaka samhällets utveckling inför nya faror.

Min personliga misstanke blir att det finns en medveten plan bakom, som inte är officiellt uttalad (jämför Agenda21-kontorets tal om panik i samhället). En sådan inställning är ovärdig en demokrati, genom att den inte tillmäter medborgarna en förmåga att bedöma sin egen situation.

Texten sammanställd 20070130